

Asiakkaana monikkoperhe – ajatuksia monikkoperheen ja työntekijän kohtaamiseen

Ulla Kumpula

Väestöliitto, Perheaikaa.fi

18.11.2016

Kuka olen

- Ulla Kumpula
- Sosiaalityöntekijä
- Yhteiskuntatieteiden maisteri
- Suomen Monikkoperheet ry:n toiminnanjohtaja
- Nuoruusikäisten kaksosten äiti

Luennon lähtökohdat

1. Hyvän vuorovaikutuksen periaatteet: Keskinäinen kunnioitus, uteliaisuus
2. Monikkovanhemmuus on ilo:
 - Lasten yhtäaikaisen kasvun ja kehityksen seuranta
 - Lasten seura toisilleen
 - Moninkertaiset halit, ilo, onni ja ylpeys lapsista
 - Haastavasta tilanteesta selviytyminen voimauttaa: ”kun tästä selviää, selviää mistä vain”

Luennon tavoite

- Lisätä tietoa monikkovanhemman odotuksista ja kokemuksista
- Tuoda tietoa monikkoperheen arjen erityispiirteistä
- Lisätä molemminpuolista ymmärrystä

Luennon rakenne

- Luento on jaettu *omiin kokemuksiini* sekä yleiseen selvitys- ja tutkimustietoon
- Joka toinen dia perustuu omakohtaiseen kokemukseen (*kursiivilla*), joka toinen dia selvitys- ja tutkimustietoon

Kyllä täällä kaksoset on

- *”Minun kaksosraskauteni ennusti hammaslääkäri, jonka luona satuin käymään hyvin alkuraskaudesta. Hän totesi ovella lähtiessäni: Eihän sitä tiedä jos odotatkin kaksosia. Nauroin epäuskoisena!”*
- *”Ultrausta tekevä hoitaja totesi lähtevänsä toiseen huoneeseen pyytämään toista hoitajaa paikalle, mistä huolestuin. Kohta kuulin: ”Kyllä täällä kaksoset on! ””*
- *”Ensireaktiona epäusko, joka vaihtui pian iloisen jännittyneeksi odotukseksi. Alun hiljaisuuden jälkeen mies totesi, että ”auto menee vaihtoon.”*

Normalisointi ja kannustus

- Vanhempien reaktiot yllättävään uutiseen voivat olla mitä tahansa
- Perheille tärkeää, että tilanne voidaan normalisoida yhdessä työntekijän kanssa.
- Monikkouutinen suodaan harvalle, 1,4% raskauksista (THL)
- Perheet odottavat kannustusta. Onnittelu raskaudesta on paikallaan samoin kuin yksösodottajallekin.
- Monisikiöraskauksista 80 % saa alkunsa spontaanisti, 20 % lapsettomuushoitojen avulla (THL)
- Koeputkihedelmöityksissä ”yhden alkion politiikka”. Jos perustellusta syystä päädytään kahden alkion istutukseen > keskustelu ja tiedon antaminen myös ENNEN hoitotoimia

Raskausaikani

- *”Neuvolan työntekijät kannustivat ja isäkin otettiin mukaan. Kirjallista tietoa ei 2000-luvun alussa löytynyt juuri mistään. Miten tärkeä oli kirjastosta löytynyt repaleinen lehtinen, jossa kerrottiin kaksosten yksilöllisestä kohtelusta. ”*
- *”Neuvolassa oma terveydenhoitaja piti minulle ja toiselle saman alueen odottajalle ”minimonikkoperhevalmennuksen”. Hän tutustutti meidät toisiimme ja vastaili kysymyksiimme.”*
- *”Äitiyspoliklinikan vastaanottokäynnille oli paljon odotuksia. Odotin aina että tapaisin edelliseltä kerralta tutun lääkärin ja enemmän keskustelua. Todellisuudessa lääkäri oli aina eri, raskauden tilanne käytiin rivakasti läpi. Tietoisuus riskiraskaudesta oli vahva. Odotukseen liittyi huolta ja ulkopuolisuuden tunnetta. Raskautta hoidettiin kuitenkin hyvin.”*

Raskausajan tarpeet

- Perhe odottaa neuvolasta enemmän tietoa raskaudesta, synnytyksestä, kahden lapsen hoitamisesta, ruokinnasta, vanhemmuudesta, arjen järjestämisestä, hankinnoista. Avun sopiminen ja järjestäminen olisi auttanut arjen haltuun saamisessa. (Heinonen 2013)
- Perhettä voi kehottaa lähettämään kysymyksiä etukäteen, työntekijä voi palata asiaan ja pyytää täydennyskoulutusta.
- Perhe hakee työntekijästä asiantuntemusta ja tukea, valmistaudu tapaamiseen. Työntekijä ohjaa tiedon äärelle ja vertaistuen piiriin
- Monikkoperhevalmennusta on useilla paikkakunnilla, voi järjestää ”minivalmennuksen” tai nettivalmennukseen perheaikaa.fi
- Monikkoisä on tasavertainen lasten hoitaja. Iltavastaanottoajat
- Monikko-odottaja toivoo asiointia saman työntekijän kanssa.
- Erikoissairaanhoidon seuranta on perheelle usein outo kokemus. Tätä voi purkaa sanoittamalla tilannetta. Perhettä helpottaa tieto, että suurin osa monikoista syntyy terveinä

Synnyttämässä

- *”Lapset syntyivät ennenaikaisesti viikolla 35. Synnytyksen jälkeiset ensihetket olivat kaoottiset. Vastasyntyneiden teho-osasto tuli tutuksi, mutta onneksi vauvat kotiin jo 2 viikon kuluttua.”*
- *”Sairaalassa koin, että huoleeni ei aina vastattu riittävästi, koin silti että raskautta ja lapsia hoidettiin erittäin hyvin.”*
- *”Myöhemmin sovimme keskustelun ylilääkärin kanssa. Se auttoi siinä, että pääsin irti kielteisistä tuntemuksista ja sain kysytyä mieltä askarruttaneet kysymykset. Lääketieteelliset yksityiskohdat olivat itselleni tuossa vaiheessa melkoisen haastavia.”*

Tuen tarpeet: synnytys

- Perheen odotukset liittyvät tiedon ja ohjauksen antamiseen synnytystavasta, synnytyksen kulusta, sikiöiden tilanteesta
- Perheet toivovat etukäteistutustumista synnytyssaliin ja lasten tehostetun hoidon osastolle
- Puolet kaksosista syntyvät sektiolla, puolet alatiesynnytyksellä. Kolmoset ja neloset syntyvät sektiolla. (THL)

Monikkoarki alkoi

- *”Lasten synnyttyä tiedon ja vertaistuen tarve on suuri. Tarvitsin tietoa ihan kaikesta vauvanhoitoon liittyvästä. Olin koko ajan varuillani, mm. piti käydä tarkistamassa, että molemmat varmasti hengittävät nukkuessaan.”*
- *”Miten saan imetyksen sujumaan kahden kanssa kun molemmat vauvat vielä kieltäytyivät sekä tutista että tuttipullostsa. Apua, näiden henki on minun käsissäni! Söin viisi ateriaa päivässä.”*
- *”Tarvitsimme käytännön apua kotiin. Lähihoitajaharjoittelija auttoi miehen iltavuoropäivinä, kun vauvat olivat itkuisia eivätkä rauhoittuneet yöunille.”*
- *”Miten onnistun saamaan vauvat nukkumaan illalla yksin, saako toisen herättää syömään kun toinenkin syö, kärsiikö toinen vauva kun joutuu odottamaan vuoroaan. Tärkeää oli kun sain neuvolalääkäriltä ”luvan” herättää toinenkin vauva syömään samaan aikaan (lääkäri sattui olemaan kaksosten isä)”*

Monikkoarki alkaa

- Haastavinta on vauva- ja pikkulapsivaiheen fyysinen ja psyykinen kuormittavuus (Hyväluoma, 2010)
- Tarve käytännön apuun (Hyväluoma 2010), lastenhoitoon ja kodin askareisiin. Kotipalvelun saatavuus parantunut, mutta joskus tarjottu apu ei vastaa perheen tarvetta (Kuluttajaparlamentin kysely, 2015). Kysy vanhempien jaksamisesta ja varmista tarvittaessa oikea-aikainen ja joustava kotiapu tai perhetyö. Erityinen perhetilanne on avun saannin kriteeri (SHL).
- Vanhempien tulisi kertoa enemmän arjestaan ja tuen tarpeestaan (Heinonen, 2013). Vanhemmat toivovat käytännön vinkkejä arkeen.
Monikkoperheyhdistyksestä voi pyytää vinkkejä
- Työntekijälle osuu perhe asiakkaaksi harvakseltaan, tietoa netistä
- Pyydä ja järjestä erilliset vastaanottoajat tai peräkkäiset ajat!
- Työntekijät varovat kuormittamasta perhettä imetysohjauksella, kun taas äidit toivovat enemmän ohjausta imetykseen (Heinonen, 2013), sähköiset imetysoppaat (2016)

Monikkoarki jatkui (kerhoon, päivähoitoon)

- *”Meidän perhe sai päivähoidosta hyvän tuen arkeen.”*
- *”Päiväkodissa lapsiin asennoiduttiin yksilöinä ja yksilöllisyyttä tukien. Molemmat saivat omat ”lappunsa”. Kun asenne oli kohdillaan, ei haitannut jos tilapäisesti lasten vaatteet pantiin samaan ulkovaatenaulaan.”*
- *”Kukin lapsi sai yksilöllisen keskusteluajan, jossa käsiteltiin vain yhden lapsen asia kerrallaan”*
- *”Eskarivuonna esikoulun opettajan kanssa pohdittiin luokkavalintaa samalle vai eri luokalle.”*

Monikkoarki jatkuu (kerhoon, päivähoitoon)

- Vanhempien tuen tarve jatkuu, tukea parisuhteeseen tarvitaan enemmän
- Vanhemmat arvostavat sitä, että työntekijä antaa käytännön apua esim. pukemisessa, riisumisessa, kantamisessa, tuplarattaiden esteissä
- Arjen sujumiseksi sama päiväkotikoti ja yleensä sama ryhmä, mutta eriyttäen eri toimintaryhmiin
- Lisätietoa: Yhdessä ja erikseen. Näin tuen alle kouluikäisen kaksos- ja kolmoslapsen kasvua. 2010 (tilattava opas)
- Monikkovanhemmat käyttävät keskimääräistä enemmän sosiaali- ja terveystalvveluja. Erityisen tyytyväisiä vanhemmat ovat päivähoitoon. (Hyväluoma 2010)
- Monikkoperheiden lastensuojelupalvelujen tarvetta on tutkittu vähän. Vauhkosen (2012) tutkimuksen mukaan Helsingin lastensuojelutarpeen selvitys tehtiin keskimääräistä harvemmin monikkoperheeseen

Yksilöllisyyttä on yritetty tukea

- *”Yksilöllisyyttä on yritetty tukea parhaamme mukaan. Asennoiduimme heihin alusta asti yksilöinä, puhuttelimme heitä omalla nimellä, kohdistimme puheen, ostimme yleensä erilaiset vaatteet, vietimme omat nimipäiväjuhlat, omat synttärikakut, tuimme omiin harrastuksiin. Välillä oli omat harrastukset, välillä samat”*
- *”Yksilöllisyyden tukeminen ei meillä ole juurikaan ollut kahdenkeskisiä pidempiä aikoja yhden lapsen kanssa. Pieniä kahdenkeskisiä hetkiä kylläkin.”*
- *”Yksilöllisyyden tukeminen ei ole ollut aina yksinkertaista. Lasten mieltymykset vaatteiden, asusteiden, harrastusten, kampausten suhteen voivat olla saman tyyppiset. Lisäksi arjessa voi olla tähän liittyen paljon säätöä, joka on välillä raskasta.”*

Yksilöllisyyden tukeminen

- Monikkolapsia tulee kohdella yksilöllisesti ja suhtautua lapseen yksilönä
- Erilleen tunnistaminen!
- Vanhempi voi kokea syyllisyyttä siitä, onko tehnyt tarpeeksi
- Vanhemmalla voi olla vaikeuksia esim. saada lapset pukeutumaan keskenään eri tavoin, jos lapset kovasti haluavat pukeutua samoin ja vanhempi ei jaksaa jatkuvaa säätämistä
- Joustavin, ei-kaavamaisin tavoin vanhempi ja työntekijä löytävät ratkaisuja
- Lasta koskevat suunnitelmat tehdään ja keskustelut käydään yksi lapsi kerrallaan
- Yksilöllisyyden tukeminen on hienovarainen prosessi, jossa lasten, vanhempien ja työntekijöiden yhteistyö tärkeää

Tuen tarpeet alakouluiässä

- *”Lasten eskariopettaja oli itse kaksonen. Hän pohti kanssamme pitkään sitä, olisiko lasten syytä aloittaa samalla vai eri luokalla. Koska he olivat ”kypsällä tavalla riippuvaisia” eli pystyivät toimimaan yhdessä ja erikseen, oli sama mihin ratkaisuun päätyisimme.”*
- *”Valitsimme sujuvan arjen nimissä saman luokan, mutta eri jakoryhmän. Tosin eri jakoryhmien koulu saattoi aamulla alkaa eri aikaan ja päättyä eri aikaan”*

Tuen tarpeet alakouluiässä

- Tuen tarve ei enää ole niin suurta kuin aiemmin, mutta nyt korostuu tarve vanhemmuuden tuelle ja taloudelliselle tuelle (Hyväluoma 2010).
- Samalle vai eri luokalle? Ei ole kaavamaisista ratkaisua. Yhteiset pohdinnat hyvissä ajoin eskarivuonna: vanhemmat + esikouluopettaja + lapset. Suositeltavaa: joka tapauksessa eri puolille luokkaa
- Tutkijat eivät ole yksimielisiä siitä, pitäisikö eri luokkia aina suosia. Eri luokat: ”kova kaksikko”, ylenmääräinen kilpailu tai kun se sopii kaikille. Varovaisuus eri luokille sijoittamisessa jos lapset vastustavat voimakkaasti (Moilanen).
- Tutkimuksen mukaan onnistunutta valintaa ennakoiti se, että vanhemmat puoltavat valintaa.
- Lisätietoa: Monikkolapset koulussa-opas

Nuoruusikä

- *”Yläkoulussa nuoret menivät omasta tahdostaan eri kouluihin, mikä oli hyvä. Peruskoulu päättyi ja nuoret hakivat ja pääsivät eri kouluihin.”*
- *”Kaksosuuteen sisältyy päätöksenteon vaikeutta. Kaikissa ikävaiheissa meillä on pohdittu esimerkiksi millaisen takin, millaisen repun valitsen ja pystynkö valitsemaan mitään jos en tiedä mitä toinen on ensin valinnut.”*
- *”Monikkovanhemmuudessa on paljon tasapainoilua siinä, miten olla yhtä aikaa reilu molemmille lapsille, mutta toisaalta kohdella tarpeen mukaan. Lapset kyseenalaistavat ratkaisuja.”*
- *”Tuplamurrosiän kohtaamisessa on auttanut tieto murrosiän fyysisestä ja psyykkisestä kuohunnasta ja nuoruusiän luonteesta. En provosoidu enää niin herkästi!”*
- *”Koen saaneeni ammattilaisilta hyvää tukea matkan varrella.”*

Tuen tarpeet nuoruusiässä

- Tuen tarve ei enää ole niin suurta kuin aiemmin, mutta nyt korostuu tarve vanhemmuuden tuelle ja taloudelliselle tuelle (Hyväluoma 2010).
- Viimeistään yläkouluun on hyvä mennä eri luokille, jossa nuori saa kokemuksen miten toimia erillään monikkosisaruksesta. Kun monikkolapsia huomioidaan vauvasta alkaen yksilöinä, niin nuoruusiässä keskinäisen irtautumisen rajuus on pienempi. (Moilanen, urpot.fi)
- Keskinäinen riippuvuus voi vielä nuoruusiässä olla hyvinkin voimakasta.
- Monikkonuori itsenäistyy paitsi vanhemmistaan, myös monikkosisaruksestaan. Oman elämän valinnat voivat joskus tapahtua viiveellä.
- Nuoruusiässä asioidaan jo erikseen. Taustatietona tieto kaksosuudesta/kolmosuudesta/nelosuudesta.
- Lisätietoa: Kohti nuoruusikää useamman samanikäisen kanssa (nettiopas)

Lähteet

- Heinonen, K. Monikkoperheen elämismaailma varuillaan olostavanhemmuuden vahvistumiseen. Hoitotieteen laitos. Itä-Suomen yliopisto. 2013. Myös sähköisenä.
- Hyväluoma, J. Moninkertaisia onnenhetkiä ja arjen haasteita. Monikkoperheiden vanhempien kokemuksia perheen hyvinvoinnista. Perhetutkimuskeskus. Jyväskylän yliopisto. 2010. Myös sähköisenä.
- Kuluttajaparlamentti. Kysely lapsiperheiden kotipalvelun saatavuudesta. Monikkoperheet. 2015.
- SHL. Sosiaalihuoltolaki. 2015.
- Sillanpää, S. Varhaisen vuorovaikutuksen haasteet monikkoperheissä. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Mikkelin ammattikorkeakoulu. 2010. Myös sähköisenä.
- THL. Perinataalitulasto. Synnyttäjät, synnytykset ja vastasyntyneet.
- Vauhkonen, T. Sukupuolivaikutus monikkoperheissä. Tutkimus monikkolasten sukupuolen vaikutuksesta monikkoperheiden hyvinvointiin. 2012. Myös sähköisenä

Kiitos!

- toiminnanjohtaja@suomenmonikkoperheet.fi
- www.suomenmonikkoperheet.fi
- FB: UllaKumpula Finnish Multiple Births

